

यथा,—

अक्षाङ्गिनिःखतः प्राचीं यदुयाह्वरहः शशी ।
भागैर्हादशभिक्षुत् स्यात्तिथिश्चान्द्रमसं दिनम् ॥
त्रिंशद्भागस्तथा राशेर्भाग इत्यभिधीयते ।

आदिवाहप्रकृतस्तु भागं द्वादशकं यदा ॥
चन्द्रमाः स्यात्तदा राम तिथिरित्यभिधीयते ॥*

सा देवज्ञेयपूर्वाह्नयुता ग्राह्या । एकादशुपवासा-
तिरिक्तस्ये सर्वत्र त्रिसन्ध्यापिनी ग्राह्या ॥*

अथ प्रतिपत् ।

सा च ह्य्या द्वितीयायुता ग्राह्या शुक्ला अमा-
वस्यायुता ग्राह्या ह्य्याप्युपवासे द्वितीयायुता न
ग्राह्या । अत्र तैलाभ्यङ्गं कुशाखभक्षणं चौरच
न कार्यम् ॥*

अथ द्वितीया ।

सा च ह्य्या पूर्व्यायुता शुक्ला परयुता ग्राह्या ।
भाह्द्वितीया तु अष्टधाविभक्तदिनपञ्चमंशयुता
ग्राह्या उभयदिने तन्नाभे परयुता ग्राह्या । तत्र
दृष्टतौभक्षणं न कार्यम् ॥*

अथ तृतीया ।

सा च रम्भात्रतेतरदेवकार्येषु चतुर्थीयुता ग्राह्या
रम्भात्रते तु द्वितीयायुता । तत्र मांसभक्षणं
पटोलभक्षणञ्च न कार्यम् ॥*

अथ चतुर्थी ।

सा च पञ्चमीयुता ग्राह्या । विनायकव्रते
तृतीयायुता ग्राह्या । मङ्गलवारे शुक्ला चतुर्थी
अक्षया । अत्र मूलकभक्षणं चौरं प्रदोषे
अध्ययनञ्च न कार्यम् । भाद्रमासे चतुर्थ्यां
चन्द्रो न द्रष्टव्यः । प्रमादाद्दृष्टा,—

सिंहः प्रसेनमवधीत् सिंहो जाम्बवता हतः ।
सुकुमारक । मा रोदीस्त्व ह्येय स्यमन्तकः ॥
अनेन मन्तेणाभिमन्त्रितं जलं पेयं आचारात्
स्यमन्तकोपाख्यानञ्च श्रोतव्यम् ॥*

अथ पञ्चमी ।

सा च चतुर्थीयुता ग्राह्या अत्र विस्वं न भोक्त-
व्यम् ॥*

अथ षष्ठी ।

सा सप्तमीयुता ग्राह्या । स्कन्दषष्ठी तु पञ्चमी-
युता ग्राह्या अस्यां शिरोऽभ्यङ्गो निम्बभक्षणञ्च
न कर्तव्यम् ॥*

अथ अष्टमी ।

सा षष्ठीयुता ग्राह्या तत्र तालं न भक्षयेत् ।
शुक्लपक्षस्य सप्तम्यां यदि रविवारो भवेत् सा
विजया सप्तमी । माघमासस्य शुक्लसप्तम्यां दिवा-
करा रथमापुः तस्मात् सा रथसप्तमी ॥ सा
मन्वादिञ्च । तस्यां अध्ययनं न कर्तव्यम् ॥*

अथाष्टमी ।

सा शुक्ला नवमीयुता ग्राह्या ह्य्या सप्तमीयुता ।
तत्राध्ययनं नारिकेलभक्षणञ्च न कर्तव्यम् ॥
शनिवारे अथवा मङ्गलवारे ह्य्याष्टमी पुण्य-
तरा । दृष्टसातवारे शुक्लाष्टमी अक्षया ।
दूवाष्टमी पूर्वविद्धा ग्राह्या । जम्बाष्टमीश्रवस्या
तच्छब्दे द्रष्टव्या ॥*

अथ नवमी ।

सा चाष्टमीयुता ग्राह्या । तत्रालावुभक्षणं न
कर्तव्यम् । माघस्य शुक्ला नवमी महानन्दा ।
रामनवमीवयस्या तच्छब्दे द्रष्टव्या ॥*

अथ दशमी ।

सा च शुक्ला एकादश्या ह्य्या तु नवम्या युता
ग्राह्या । अत्र कलन्नीभक्षणं न कर्तव्यम् ॥*

एकादशीवयस्या श्रीविधोः श्रयनवयस्या च
तच्छब्दे द्रष्टव्या ॥* अथ द्वादशी ।

सा च एकादशीयुता ग्राह्या । अत्र पूतिका-
भक्षणं न कर्तव्यम् । फाल्गुनस्य शुक्ला द्वादशी
पुष्यनक्षत्रयुक्ता चेत् गोविन्दद्वादशी ॥*

अथ त्रयोदशी ।

सा च शुक्ला द्वादशीयुता ह्य्या परयुता ग्राह्या ।
अत्र वार्ताकीभक्षणं न कर्तव्यम् ॥*

अथ चतुर्दशी ।

सा शुक्ला पूर्णिमायुता ह्य्या त्रयोदशीयुता
ग्राह्या । तत्र माषो न भोक्तव्यः । ज्येष्ठह्य्या-
चतुर्दश्यां प्रदोषे सावित्रीव्रतं कर्तव्यम् । तत्र
यदा त्रयोदशी दिवाभागे दृक्द्वयमात्रसर्व-
रूपि चतुर्दशी भवेत् तद्दिने व्रतं कर्तव्यम् ।

पूर्वाह्ने तद्विधत्वेऽपि पराह्ने त्रिसन्ध्यापित्वे
पराह्ण एव । यदा तु पूर्वापरयोर्न तथाविधा
तदापि पराह्ण एव । भाद्रे मासि ह्य्या चतु-
र्दशी अघोरा । माघे ह्य्या चतुर्दशी रटन्ती ।

शिवरात्रियवस्या तच्छब्दे द्रष्टव्या ॥*

अथ पौर्णमासी ।

तत्र मांसं न भोक्तव्यम् । सा च चतुर्दशीयुता
ग्राह्या । सा तु माघर्चयुता चेत् तदा महती ।
कार्तिकमासे हस्तिकानक्षत्रयुता पौर्णमासी
महाकार्तिकी एवमन्यत्रापि । महाज्येष्ठी-
वयस्या तच्छब्दे द्रष्टव्या । कोजागरवयस्या
तच्छब्दे द्रष्टव्या ॥* अथामावस्या ।

अत्र मांसं न भोक्तव्यम् । सा प्रतिपद्युता
ग्राह्या । मङ्गलवारे यदि अमावस्या भवेत्
तदा अरुणोदयमारभ्य मौनी भूत्वा योग्यायां
स्नायात् स षडसगोदानजम्बपलमाप्नुयात् ।
अमावस्याश्राद्धवयस्या आह्वयच्छब्दे द्रष्टव्या ।
पौषमाघयोरमावास्या यदि शिवरात्रिवार-
यतीपात-श्रवणनक्षत्रयुक्ता भवति तदा अर्द्धो-
दययोगः स्यात् । अयं कोटिस्त्र्यंशदुत्तुल्यः अत्र
तावज्जलं गङ्गोदकतुल्यं यत्किञ्चिद्दानं सेतु-
सन्निभञ्च भवति । इति तिथ्यादितत्वम् ॥ तिथि-
कृतं मासशब्दे द्रष्टव्यम् ॥

तिथिचयः, पुं, (तिथीनां तिथ्युपलक्षितचक्र-
कलानां चयो यत्र ।) अमावस्या । इति शब्दार्थ-
कल्पतरुः ॥ दिनचयः । चरहस्यर्षः । यथा,—
“एकस्मिन् सावने तद्वि तिथीनां त्रितयं यदा ।
तदा दिनचयः प्रोक्तस्तत्र साहसिकं फलम् ॥”
अपि च ।

“शतमिदुत्तये पुण्यं सप्तसप्त दिनचये”

इति तिथ्यादितत्वम् ॥

तिथिप्रणोः, पुं, (तिथिं प्रणयति द्वासरुद्रिह्युप-
कलाक्रिययेति । प्र+नी+क्प् गत्वच् ।)
चन्द्रः । इति हेमचन्द्रः । ३ । १८ ॥

तिथी, स्त्री, (तिथिः । कृदिकारादिति वा डीष् ।)
तिथिः । इति भरतः ॥ (यथा, महाभारते ।
१३ । ८७ । १८ ।

“ह्य्यापन्ने दशम्यादौ वर्जयित्वा चतुर्दशीम् ।
आह्वकर्मणि तिथ्यस्तु प्रशुक्ता न तथेतराः ॥”
तिनाशकः, पुं, (तिनश एव । स्वार्थे कन् । एषो-
दरादित्वात् आत्वम् ।) तिनशदृचः । इति
शब्दरत्नावली ॥

तिनिशः, पुं, (अतिशयेन निशतीति । निश
समाधौ+“इयुपधेति” ३ । १ । ११५ । इति
कः । यद्वा, अतिक्रान्तो निशाः अत्यादय इति
समासः । एषोदरादित्वात् साधुः ।) दृच-
विशेषः । मथुरादौ तिनश इति ख्यातः ।
कुत्रचित् सादन इति ख्यातञ्च । तत्पर्यायः ।
स्यन्दनः २ नेमी ३ रथदः ४ अतिसुक्तकः ५
वज्रुजः ६ चित्रकृत ७ । इत्यमरः । २ । ४ । २६ ॥
चक्री ८ शताङ्गः ९ शकटः १० रथः ११
रथिकः १२ मसगर्भः १३ मेघो १४ जलधरः १५ ।
(यथा, सुश्रुते चिकित्सितस्थाने । १६ ।
“शङ्खकौवदरीवित्त्वपलाशतिनिशत्वचः ॥”)

अस्य गुणाः । कर्षयित्वम् । उष्णत्वम् । कफ-
रक्तातीसारवातामयनाशित्वम् । ग्राहकत्वम् ।
दाहजनकत्वञ्च । इति राजनिर्घण्टः ॥

तिन्तिङः, पुं, (तिम्यते क्लिद्यते सुखाद्यनेनेति ।
तिम+ईकन्प्रत्ययेन तिन्तिङीकः । ततः एषो-
दरादित्वात् साधुः ।) टिच्चा । टिच्चाञ्चः ।
इति विश्वः । देवभेदः । इति हेमचन्द्रः ॥
तिन्तिङिका, स्त्री, (तिन्तिङी+स्वार्थे कन् । टाप्
पूर्वद्वसञ्च ।) तिन्तिङी । इति शब्दरत्ना-
वली ॥

तिन्तिङी, स्त्री, (तिम्यते क्लिद्यते सुखाभ्यन्तर-
मनेनेति । तिम+ईकन्प्रत्ययेन तिन्तिङीका ।
ततः एषोदरादित्वात् साधुः ।) टचविशेषः ।
तेतुल् इति भावा । तत्पर्यायः । विश्वा २
अन्विका ३ । इत्यमरः । २ । ४ । ४१ ॥ तिन्ति-
ङिकः ४ तिन्तिङीकम् ५ तिन्तिङीका ६
अन्विका ७ अन्विका ८ अन्विका ९ । इति
तट्टीका ॥ तिन्तिङी १० तिन्तिङिका ११
आन्विका १२ युक्तः १३ युक्ता १४ युक्तिका १५
अन्वा १६ नयन्त्रा १७ सक्ता १८ सक्तिका १९
थारिचा २० गुहपचा २१ त्रिचिह्ला २२ यम
दूतिका २३ । इति शब्दरत्नावली ॥ श्राक
युक्तिका २४ सुयुक्तिका २५ सुतिन्तिङा २६ ।
अस्या आमचक्षस्य गुणाः । अत्यन्तत्वम् । कफ-
पित्तकारित्वञ्च । इति राजनिर्घण्टः ॥ वाक्-
नाशित्वम् । खला. पक्वफलस्य गुणाः । यौष-
नत्वम् । वधिकारित्वम् । नेदित्वम् । उष्ण-
त्वम् । कृपवातनाशित्वञ्च । इति राचनकस्यः ॥
विदम्भनाशित्वम् । मथुरामन्त्रम् । पित्तदाहास-